

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkīyē ādikāvyaē araṇyakāṇḍē

॥ śōḍaśaḥ sargaḥ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ śōḍaśaḥ sargaḥ ॥

lakṣmaṇēna hēmantartōrvarṇanaṃ bharatasya praśaṃsanaṃ
śrīrāmasya lakṣmaṇēna sītayā ca saha gōdāvaryāṃ snānam

vasatastasya tu sukhaṃ
rāghavasya mahātmanaḥ ।
śaradvyapāyē hēmanta -
ṛturiṣṭaḥ pravartata ॥ 3.16.1 ॥

sa kadācit prabhātāyāṃ
śarvaryāṃ raghunandanaḥ ।
prayayāvabhiṣēkārthaṃ
ramyāṃ gōdāvarīṃ nadīm ॥ 3.16.2 ॥

prahvaḥ kalaśahastastu
sītayā saha vīryavān ।
pṛṣṭhatō'nuvrajan bhrātā
saumitriridamabravīt ॥ 3.16.3 ॥

ayaṃ sa kālāḥ samprāptaḥ
priyō yastē priyaṃvada ।

alaṅkr̥ta ivābhāti

yēna saṁvatsaraḥ śubhaḥ || 3.16.4 ||

nīhāraparuṣō lōkaḥ

pr̥thivī sasyamālinī |

jalānyanupabhōgyāni

subhagō havyavāhanaḥ || 3.16.5 ||

navāgrayaṇapūjābhi -

rabhyarcya pitṛdēvatāḥ |

kṛtāgrayaṇakāḥ kālē

santō vigatakalmaṣāḥ || 3.16.6 ||

prājyakāmā janapadāḥ

sampannataragōrasāḥ |

vicaranti mahīpālā

yātrārthaṁ vijigīṣavaḥ || 3.16.7 ||

sēvamānē dṛḍhaṁ sūryē

diśamantakasēvitām |

vihīnatilakēva strī

nōttarā dik prakāśatē || 3.16.8 ||

prakṛtyā himakōśāḍhyō

dūrasūryaśca sāmpratam |

yathārthanāmā suvyaktaṁ

himavān himavān giriḥ || 3.16.9 ||

atyantasukhasaṅcārā

madhyāhnē sparśataḥ sukhāḥ |

divasāḥ subhagādityā -
 śchāyāsāliladurbhagāḥ || 3.16.10 ||

mṛdusūryāḥ sunīhārāḥ
 paṭuśītāḥ samārutāḥ |
 śūnyāraṇyā himadhvastā
 divasā bhānti sāmpratam || 3.16.11 ||

nivṛttākāśaśayanāḥ
 puṣyanītā himāruṇāḥ |
 śītavrddhatarāyāmā -
 striyāmā yānti sāmpratam || 3.16.12 ||

raviśaṅkrāntasaubhāgya -
 stuṣārāruṇamaṇḍalaḥ |
 niḥśvāsāndha ivādarśa -
 ścandramā na prakāśatē || 3.16.13 ||

jyōtsnā tuṣāramalinā
 paurṇamāsyāṃ na rājatē |
 sītēva cātapaśyāmā
 lakṣyatē na ca śōbhatē || 3.16.14 ||

prakṛtyā śītalasparśō
 himaviddhaśca sāmpratam |
 pravāti paścimō vāyuḥ
 kālē dviguṇaśītalāḥ || 3.16.15 ||

bāṣpacchannānyaranyāni
 yavagōdhūmavanti ca |

śōbhantē'bhyuditē sūryē
nadadbhiḥ krauñcasārasaiḥ || 3.16.16 ||

kharjūrapuṣpākṛtibhiḥ
śirōbhiḥ pūrṇataṇḍulaiḥ |
śōbhantē kiñcidālbambāḥ
śālayaḥ kanakaprabhāḥ || 3.16.17 ||

mayūkhairupasarpadbhi -
rhimanīhārasaṁvṛtaiḥ |
dūramabhyuditaḥ sūryaḥ
śasāṅka iva lakṣyatē || 3.16.18 ||

āgrāhyavīryaḥ pūrvāhṇē
madhyāhnē sparśataḥ sukhaḥ |
saṁraktaḥ kiñcidāpāṇḍu -
rātapāḥ śōbhatē kṣitau || 3.16.19 ||

avaśyāyanipātēna
kiñcitpraklinnaśādvalā |
vanānāṁ śōbhatē bhūmi -
rniviṣṭataruṇātapā || 3.16.20 ||

spṛśan suvipulaṁ śīta -
mudakaṁ dviradaḥ sukham |
atyantatṛṣitō vanyaḥ
pratisaṁharatē karam || 3.16.21 ||

ētē hi samupāsīnā
vihagā jalacāriṇaḥ |

nāvagāhanti salila -

mapragalbhā ivāhavam || 3.16.22 ||

avaśyāyatamōnaddhā

nīhāratamasāvṛtāḥ |

prasuptā iva lakṣyantē

vipuṣpā vanarājayaḥ || 3.16.23 ||

bāṣpasañchannasalilā

rutavijñēyasārasāḥ |

himādravālukaistīraiḥ

saritō bhānti sāmpratam || 3.16.24 ||

tuṣārapatanāccaiva

mṛdutvād bhāskarasya ca |

śaityādagāgrasthamapi

prāyēṇa rasavajjalam || 3.16.25 ||

jarājarjaritaiḥ patraiḥ

śīrṇakēsarakarṇikaiḥ |

nālaśēṣā himadhvastā

na bhānti kamalākarāḥ || 3.16.26 ||

asmimstu puruṣavyāghra

kālē duḥkhasamanvitaḥ |

tapaścarati dharmātmā

tvadbhaktyā bharataḥ purē || 3.16.27 ||

tyaktvā rājyaṃ ca mānaṃ ca

bhōgāṃśca vividhān bahūn |

tapasvī niyatāhāraḥ

śētē śītē mahītalē || 3.16.28 ||

sō'pi vėlāmimāṃ nūna -

mabhiṣēkārthamudyataḥ |

vṛtaḥ prakṛtibhirnityaṃ

prayāti sarayūṃ nadīm || 3.16.29 ||

atyantasukhasaṃvṛddhaḥ

sukumārō himārditaḥ |

kathaṃ tvapararātrēṣu

sarayūmavagāhatē || 3.16.30 ||

padmapatrēkṣaṇaḥ śyāmaḥ

śrīmān nirudarō mahān |

dharmajñāḥ satyavādī ca

hrīṇiṣēvō jitēndriyaḥ || 3.16.31 ||

priyābhibhāṣī madhurō

dīrghabāhurarindamaḥ |

santyaḥ saukhyā -

nāryaṃ sarvātmanāśritaḥ || 3.16.32 ||

jitaḥ svargastava bhrātrā

bharatēna mahātmanā |

vanasthamapi tāpasyē

yastvāmanuvidhīyatē || 3.16.33 ||

na pitryamanuvartantē

mātrkaṃ dvipadā iti |

khyātō lōkapravādō'yaṃ
bharatēnānyathā kṛtaḥ || 3.16.34 ||

bhartā daśarathō yasyāḥ
sādhuśca bharataḥ sutaḥ |
kathaṃ nu sām̐bā kaikēyī
tādr̥śī krūradarśinī || 3.16.35 ||

ityēvaṃ lakṣmaṇē vākyam
snēhād vadati dhārmikē |
parivādam jananyāsta -
masahan rāghavō'bravīt || 3.16.36 ||

na tē'mbā madhyamā tāta
garhitavyā kadācana |
tāmēvēkṣvākunāthasya
bharatasya kathāṃ kuru || 3.16.37 ||

niścitaiva hi mē buddhi -
rvanavāsē dṛḍhavrataḥ |
bharatasnēhasantaptā
bālīśīkriyatē punaḥ || 3.16.38 ||

saṃsmarāmyasya vākyāni
priyāṇi madhurāṇi ca |
hṛdyānyamṛtakalpāni
manaḥprahlādanāni ca || 3.16.39 ||

kadā hyahaṃ samēśyāmi
bharatēna mahātmanā |

śatrughnēna ca vīrēṇa
tvayā ca raghunandana || 3.16.40 ||

ityēvaṃ vilapaṃstatra
prāpya gōdāvarīm nadīm |
cakrē'bhiṣēkaṃ kākutsthaḥ
sānujaḥ saha sītayā || 3.16.41 ||

tarpayitvātha salilai -
staiḥ pitṛn daivatānapi |
stuvanti smōditaṃ sūrya
dēvatāśca tathānaghāḥ || 3.16.42 ||

kṛtābhiṣēkaḥ sa rarāja rāmaḥ
sītādvitīyaḥ saha lakṣmaṇēna |
kṛtābhiṣēkastvagarājaputryā
rudraḥ sanandirbhagavānivēśaḥ || 3.16.43 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmikīyē ādikāvyē
aranyakāṇḍē ṣōḍaśaḥ sargaḥ ||